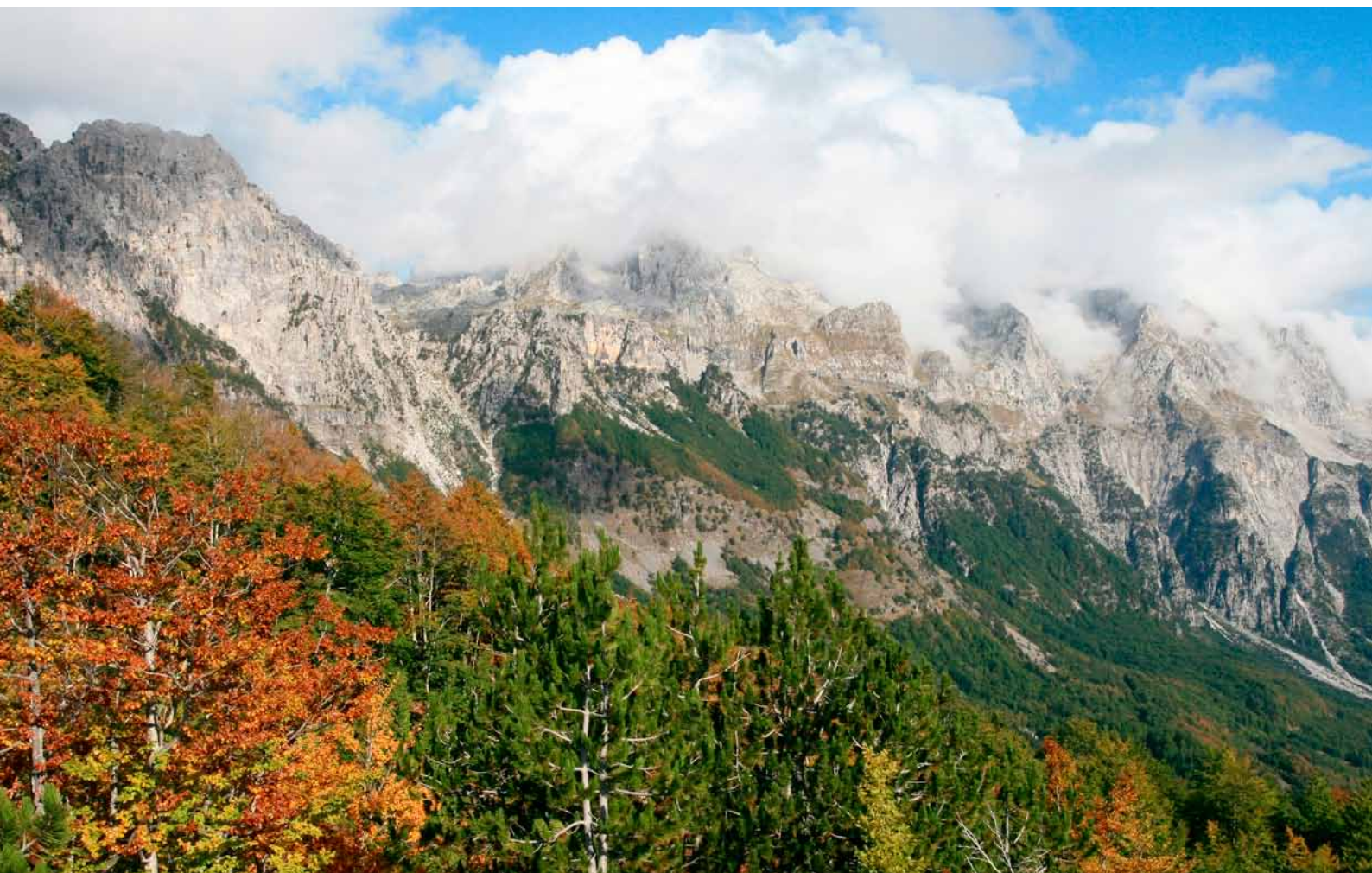

Smjernice

uz Memorandum o razumijevanju između Lokalne akcione grupe (LAG) “Bjeshket e Namuna” Albanija i Lokalne akcione grupe (LAG) “Za održivi razvoj Prokletija” (Crna Gora) u vezi sa saradnjom na polju zaštite životne sredine, turizma, rekreacije i održivog razvoja na teritorijama dvije zajednice sa obje strane međunarodne granice između Albanije i Crne Gore na Bjeshkët e Namuna/planinama Prokletije.

Oznake za geografske cjeline i prezentacija materijala u ovoj publikaciji ne podrazumijevaju izražavanje bilo kakvog mišljenja IUCN-a, SNV-a, WWF-a ili Ministarstva inostranih poslova Finske u pogledu pravnog statusa bilo koje države, teritorije ili područja ili njihovih organa vlasti, niti u pogledu razgraničavanja njihovih državnih ili područnih granica.

Stavovi iznijeti u ovoj publikaciji ne odražavaju neminovno stavove IUCN-a, SNV-a, WWF-a ili Ministarstva inostranih poslova Finske.

IUCN i druge organizacije učesnice odbacuju sve greške ili propuste u prevodu ovog dokumenta sa originalne verzije na engleskom jeziku na albanski i crnogorski jezik.

Finansiranje ove publikacije je dijelom omogućilo Ministarstvo inostranih poslova Finske.

Izdavač: IUCN, Gland, Švajcarska i Beograd, Srbija.

Autorska prava: © 2012 International Union for Conservation of Nature and Natural Resources.

Odobrava se umnožavanje ove publikacije u obrazovne i druge nekomercijalne svrhe bez prethodnog pismenog odobrenja nosioca autorskog prava pod uslovom da se navede izvor.

Zabranjuje se umnožavanje ove publikacije radi preprodaje ili u druge komercijalne svrhe bez prethodnog pismenog odobrenja nosioca autorskog prava.

Autor: Michael R. Appleton

Saradnici: Alois Lang, Tomasz Pezold.

Grafička oprema: Imre Sebestyén jr. / UNITgraphics.com

Naslovna fotografija: Tomasz Pezold

Izrada: Kancelarija IUCN Programa za Jugoistočnu Evropu

Štampa: Optimus, Novi Sad

Plasman: IUCN Programska kancelarija za Jugoistocnu Evropu
Dr Ivana Ribara 91
11070 Beograd, Srbija
see@iucn.org
Tel +381 11 2272 411
Fax +381 11 2272 531
www.iucn.org/publications

Uvod

Namjera je da se ovima smjernicama dopune i objasne članovi Memoranduma o razumijevanju (MoR), dajući sugestije kako lokalne akcijske grupe mogu da ih implementiraju u svojim zemljama i kako da sarađuju kako bi ih implementirale u čitavoj pograničnoj oblasti.

Ovaj MoR nije tipični MoR u vezi pograničnih pitanja, zato što je sklopljen između lokalnih akcionih grupa a ne zvaničnih nacionalnih ili regionalnih vlasti. LAG-e nemaju same po sebi zakonska ovlaštenja i stoga ne mogu zahtijevati odvijanje bilo koje aktivnosti (iako neke organizacije članice LAG-e mogu da imaju takva ovlaštenja). Dalje, MoR ne može biti ni na koji način pravno obavezujući. Shodno tome, MoR je osmišljen tako da nijedan član nije obavezujući; LAG-e moraju da se umnogome oslanjaju na vođenje kampanje, ubjeđivanje, lobiranje, dijeljenje informacija, saradnju i izgradnju konsenzusa kako bi postigle svoje ciljeve. Nadamo se da će MoR obezbijediti okvir za takvo djelovanje. Iako se nadamo visokom nivou saradnje između LAG-a, on je neizbježno ograničen logistikom, raspoloživim sredstvima i razlikama u jeziku. Stoga, smjernicama se obezbjeđuju sugestije što LAG-e treba pojedinačno u sopstvenim zemljama da učine kao i sugestije za aktivnosti u kojima mogu da sarađuju na koristan i produktivan način.

MoR i smjernice su izvedene iz brojnih izvora, a naročito sljedećih:

- Rezultati i zaključci zajedničke radionice održane u Skadru u Albaniji, 12-13 septembra 2011, kojoj su prisustvovali članovi obje LAG-a, predstavnici drugih zainteresovanih organizacija i međunarodni eksperti.
- Smjernica o pograničnim zaštićenim oblastima i saradnji koju su, između ostalih, izradili IUCN i Svjetska banka (vidjeti reference).
- Lično iskustvo autora, ostalih eksperata i kolega.

Memorandum o razumijevanju potpisan 8.maja 2012 u Plavu za program: "Životna sredina za stanovništvo dinarskog luka". Projekat provodi: IUCN (Međunarodna unija za zaštitu prirode), WWF- Mediteranski program i SNV (Holandska razvojna organizacija) finansirano od strane Ministarstva inostranih poslova Finske.

Opšte informacije

Ciljevi Memoranduma o razumijevanju (MoR)

Strane zaključuju ovaj MoR sa sljedećim ciljevima:

1. kako bi se ojačala pogranična saradnja na poljima zaštite prirode i održivog ruralnog razvoja, a naročito kako bi se omogućio pogranični turizam i povezane aktivnosti (npr. rekreacija, pružanje usluga, marketing lokalnih proizvoda).
2. kako bi se Stranama omogućilo da obezbijede visok nivo učešća, transparentnosti i ravnomjerne podjele dobiti shodno odlukama o zaštiti, upravljanju i razvoju pogranične oblasti.
3. kako bi se ojačala sposobnost Strana da štite i održivo upravljaju svojom životnom sredinom i kako bi se održavale njihova kultura i tradicija.
4. kako bi se obezbijedila osnova za kooperativan razvoj ruralnog turizma na nivou zajednica u pograničnoj oblasti kojim će se omogućiti sredstva za život i lokalnu privredu.
5. kako bi se obezbijedio osnov i organizaciona osnova za unaprijeđenu saradnju među Stranama.

Zajednička uvjerenja i vrijednosti

Strane zaključuju ovaj MoR prepoznajući sljedeća uvjerenja i vrijednosti:

- zajednička posvećenost održavanju mira, prijateljstva i uzajamno korisne saradnje između Strana i njihovih lokalnih zajednica.
- prepoznavanje Strana da dijele istu životnu sredinu i prirodno nasljeđe sa obje strane međunarodne granice i da 'priroda ne poznaje granice'.
- zajednička posvećenost održavanju lokalnih kultura i tradicija; onih koje su zasebne i onih koje su zajedničke.
- zajedničke jake tradicije topline i gostoljubivosti prema posjetiocima i gostima, što čini tu oblast privlačnom i ugodnom za turiste.

- zajednička posvećenost zaštiti životne okoline, biodiverziteta i prirodnih ljepota pogranične oblasti u korist prirode, kulture i dobrobiti ljudi.
- zajednička obaveza građenja prosperitetne i održive lokalne ekonomije koja održava zajednice i omogućava ljudima da ostanu na tom prostoru.
- zajedničko uvjerenje da uz dobro upravljanje priroda može ljudima omogućiti korist, kroz održivo korištenje, prinose i turizam.

Zajednička zabrinutost

Nadalje, Strane zaključuju ovaj MoR prepoznajući sljedeće zajedničke zabrinutosti:

- da troškovi zajednica i njihovih članova za zaštitu prirode ne prevazilaze korist koju to donosi.
- da koristi koje proizilaze iz turizma i razvoja unutar i oko zajednica treba da primarno budu od koristi tim zajednicama i da se dijele pravedno i transparentno.
- da ustanovljenje pravno zaštićenih oblasti i pogranični projekti ne treba da se planiraju i sprovedu bez adekvatne konsultacije sa lokalnim zajednicama.
- da će ograničenja na graničnim prelazima i pogranična aktivnost ograničiti mogućnosti za saradnju i ograničiti potencijal za održivi razvoj u tim oblastima.

Komentari i smjernice u vezi sa članovima MoR-a

ČLAN 1. ZAŠTITA PRIRODE I ŽIVOTNE SREDINE I ODRŽIVO KORIŠTENJE

Strane su saglasne da:

1 rade i okviru svojih zajednica i saraduju sa odgovornim vlastima kako bi obeshrabrile i spriječile nelegalnu ili neodrživu eksploataciju prirode i prirodnih resursa.

Komentar i smjernice

LAG-e bi mogle da odigraju glavnu ulogu u sprečavanju nelegalne i neodržive upotrebe resursa u oblasti. To se može postići na više načina:

- Opštim kampanjama podizanja svijesti o vrijednosti prirodnih resursa, posljedicama njihove degradacije i potrebi za zaštitom i održivošću.
- Ustanovljenjem 'grupa korisnika' korisnika prirodnih resursa (npr. stočari, proizvođači meda, berači borovnica) koje mogu da diskutuju i rješavaju probleme putem dijaloga i saradnje. U nekim zemljama održavaju se redovni (barem godišnji) sastanci predstavnika vlasti zaštićenog područja i grupa korisnika.
- Zaposlenjem lokalnog stanovništva kao čuvara i rendžera u zaštićenim oblastima. Ovim se može omogućiti alternativno zaposlenje za one koji mogu u suprotnom biti umiješani u nelegalne aktivnosti.
- Radom u tijesnoj vezi sa upravama zaštićenih oblasti kako bi se postigla saradnja u sprečavanju nelegalnih aktivnosti.

Specijalne mjere pogranične saradnje

U pograničnom kontekstu, moguć je niz konkretnih akcija:

- Omogućavanje vlastima zaštićenih oblasti da razmjenjuju informacije o pograničnim problemima. To se može postići na primjer identifikacijom kontakt osoba, razmjenjivanjem telefonskih brojeva i uspostavljanjem zajedničke radio linije, koja bi omogućila službenicima da komuniciraju.
- Edukacija graničnih čuvara o pograničnom kriminalu na polju životne sredine i rad sa čuvarima kako bi se ohrabrila saradnja u sprečavanju i sprovođenju relevantnih nacionalnih zakona. Skorim projektom UNDP-ja za granicu između Makedonije i Kosova usvojen je takav pristup. Bilo bi korisno kontaktirati UNDP u Skoplju kako bi se više saznalo o ovom projektu.
- Dijeljenje znanja i informacija o problemima i rješenjima između LAG-a i zajednica koje one predstavljaju.

2 zahtijevaju od odgovornih vlasti da obezbijede visok nivo učešća zainteresovanih strana i transparentnost pri planiranju zaštićenih oblasti i upravljanju istim osnivanjem formalnih konsultativnih tijela i participativnih mehanizama za postojeće i buduće zaštićene oblasti u okviru pogranične oblasti.

Komentar i smjernica

Ukoliko u zaštićenim oblastima koje su formirane u pograničnoj zoni treba uzeti u obzir poglede, težnje i sredstva za život lokalnih zajednica, one treba da budu osmišljene i njima treba upravljati sa jakim naglaskom na lokalnom učešću. Učešće je moćan i važan instrument za menadžere zaštićenih oblasti, zasnovano na fundamentalnom vjerovanju da će zainteresovane strane koje su informisane, uključene i osnažene same praviti bolje izbore i pomoći menadžerima i donosiocima odluka da i oni donose bolje odluke.

LAG-e treba da preduzmu mjere da osiguraju sljedeće:

- Lokalne zainteresovane strane su identifikovane, informisane i konsultovane u procesu formiranja, planiranja i upravljanja zaštićenim oblastima.
- Zaštićene oblasti otvoreno dijele informacije sa lokalnim zainteresovanim stranama.
- Konsultativni procesi zainteresovanih strana su formalno uspostavljeni za sve zaštićene oblasti (na primjer u vidu Konsultativnih savjeta). Takvi procesi treba da zainteresovanim stranama omogućе da se redovno sastaju sa predstavnicima uprava zaštićenih oblasti, sa obavezom uprava da uzimaju u obzir njihova razmatranja.
- LAG mogu takođe da traže uspostavljanje upravnih odbora sa ovlaštenjem za donošenje odluka u vezi sa zaštićenim oblastima ili određenim zonama zaštićenih oblasti (npr. tampon zone i zone održivog korištenja). Ukoliko se formiraju takvi upravni odbori, LAG-e treba da omogućе odgovarajuću zastupljenost zainteresovanih strana u njima.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e treba da dijele informacije i iskustvo o zaštićenim oblastima sa obje strane granice te da ohrabruju zaštićene oblasti uspostavljene sa obje strane granice kako bi saradivale i gradile partnerstva sa zaštićenim oblastima na drugoj strani. Ukoliko postoji odluka da se ustanovi formalna pogranična zaštićena oblast, LAG-e treba da osiguraju adekvatnu zastupljenost u svakom zajedničkom savjetodavnom ili administrativnom tijelu koje se uspostavi.

3 rade sa odgovornim vlastima kako bi izradili sporazume o održivom korištenju prirodnih resursa iz određenih zona bilo koje postojeće ili buduće zaštićene oblasti. Takve upotrebe uključuju ispašu stoke i sakupljanje divljeg bilja i bobica.

Komentar i smjernica

Predstavnici obje zajednice su izrazili zabrinutost da bi uspostavljanje zaštićenih oblasti ograničilo njihove tradicionalne aktivnosti, naročito ispašu i berbu borovnica. Moderni pristupi upravljanju zaštićenom oblasti prepoznanju da održivo korištenje može biti legitimna i često korisna aktivnost u zaštićenim oblastima, ukoliko se odvija u dogovorenim zonama i podliježe propisima kojima se osigurava održivost. U nekim slučajevima, takvi propisi su osmišljeni tako da se prednost daje lokalnim korisnicima i da se spriječi velika komercijalna eksploatacija od spoljnih interesenata.

LAG-e treba da ohrabre i ako je neophodno da lobiraju kod odgovornih vlasti kako bi se osiguralo zoniranje i izrada propisa o zaštićenoj oblasti sa obje strane granice uključuje:

- Mapiranje na nivou zajednica oblasti koje lokalno stanovništvo koristi na tradicionalni način.
- Prikupljanje informacija o pravima korištenja, prinosima u proizvodima, količinama i tržištima.
- Pregovore o zonama održivog korištenja, i propisima zasnovanim na kompromisima, ukoliko je to potrebno, između potreba ljudi i prioriteta biodiverziteta.
- Slaganje mehanizama za praćenje i osiguravanje usaglašenosti sa dogovorenim propisima.
- Uspostavljanje 'grupa korisnika' za određene proizvode ili aktivnosti, kao što su borovnice, proizvodnja meda ili ispaša.

Posebne mjere pogranične saradnje

U pograničnoj oblasti bi moglo biti korisno osigurati da su dogovoreni propisi slični na obje strane granice i omogućiti razmjenu ideja između dviju zajednica

i vlasti zaštićenih oblasti. Zajednice treba takođe da saraduju da se spriječi nelegalna pogranična žetva, ispaša i lov, koji su potencijalni izvori konflikta.

4 ohrabre nadležne vlasti u Albaniji i Crnoj Gori da saraduju kako bi uskladili granice, zone i režime upravljanja u trenutnim ili budućim zaštićenim oblastima sa obje strane granice.

Komentar i smjernice

Zaštićene oblasti na obje strane granice moraju biti kompatibilne, naročito u smislu zoniranja. U suprotnom će uspostavljanje zajedničkih režima zaštite, turizma i održivog korištenja biti teško, saradnja među zajednicama bi mogla biti komplikovana a djelotvornost očuvanja obje oblasti bi mogla biti umanjena.

Posebne mjere pogranične saradnje

U idealnom slučaju, zajednički planirana pogranična oblast bi bila ustanovljena kroz zajednički proces koji uključuje odgovorne vlasti, LAG-e i ostale relevantne zainteresovane strane.

5 da znanjem i vještinama zajednica doprinose programima istraživanja, analiziranja i praćenja prirode i životne sredine.

Komentar i smjernica

Lokalno stanovništvo često posjeduje bogato znanje o oblasti, njenom krajoliku, životnoj sredini, prirodi i kulturi. Ali znanje na lokalnom nivou se često previđa od strane naučnika i drugih eksperata koji sprovode istraživanja i praćenje zaštićenih oblasti. Uključivanje lokalnog stanovništva u takva istraživanja je odličan način da se omogući učešće i saradnja između vla-

sti zaštićene oblasti i lokalnih zainteresovanih strana. LAG-e treba da ohrabre i omoguće takvo učešće, kroz uključivanje školskih grupa i studenata, korisnika resursa i ostalih koji dobro poznaju oblast. Tradicionalno znanje starijih ljudi je obično naročito vrijedno i ukoliko se ne sakupi, moglo bi biti zauvijek izgubljeno. Takvo znanje se može takođe koristiti u razvoju programa za turiste u toj oblasti.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e treba da djeluju kao sredstvo za razmjenu lokalnog znanja preko granice, koje omogućava istraživačima i ekspertima da pristupaju informacijama iz obje zemlje. To bi moglo biti naročito važno za studije široko rasprostranjenih životinja, migrirajućih vrsta i ekoloških procesa u pograničnoj oblasti.

6 održavaju visok standard čistoće i higijene u pograničnoj oblasti, posebno obraćajući pažnju na odgovorno odlaganje otpada i zaštitu vodenih tokova.

Komentar i smjernica

Eko turisti žele da iskuse čistu životnu sredinu i da znaju da se ljudi staraju o njoj. Ipak, porast u turizmu obično dovodi do porasta otpada, često do nivoa koji se ne može riješiti postojećim praksama i sistemima. Takođe treba zapamtiti da problem sa jedne strane granice istovremeno utiče na poslovanje na drugoj strani. LAG-e treba da rade sa lokalnim vlastima i drugim grupama da pomognu da se osigura sljedeće:

- U zajednicama postoji adekvatan sistem sakupljanja i odlaganja smeća.
- Staze i objekti za turiste se održavaju čistim. Adekvatna mjesta za odlaganje otpada treba da budu obezbijedena i redovno servisirana u veoma posjećenim oblastima, ali ne i u udaljenijim oblastima. Posjetioce i planinare treba ohrabrivati da odnose svoje smeće sa sobom a ne da ga ostavljaju u oblasti.

- Hoteli, restorani i ostali objekti imaju adekvatne sisteme za upravljanje otpadom i otpadnim vodama. Povećana upotreba toaleta i vode se obično previdi u turističkom planiranju, i može da dovede do zagađenja vodenih tokova pa čak i zaliha vode. Treba zahtijevati npr. da se u novim hotelima instaliraju odgovarajući sistemi za upravljanje otpadom i da ne dodje do preopterećenja postojećih sistema.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e treba da organizuju razmjenu znanja, iskustva i dobre prakse u upravljanju na obje strane granice. Oni takođe mogu da ohrabre osjećaj ponosa u zajednicama zbog održavanja čiste životne sredine, naglašavajući da uspjeh turizma zavisi od čistoće sa obje strane granice.

Foto: © Ervin Kalac

ČLAN 2. RAZVOJ TURIZMA I MOGUĆNOSTI ZA REKREACIJU U POGRANIČNOJ OBLASTI

Strane su saglasne da:

1 identifikuju i uspostave u pograničnoj oblasti mrežu putanja i pješačkih staza različitih dužina i težine koje se mogu koristiti u obje zemlje kao i preko granice

2 razvijaju i uspostave zajednički ili kompatibilan sistem za identifikaciju putanja i obilježavanje puteva.

Posebne mjere pogranične saradnje

Veoma je važno da su staze koordinirane između dvije zemlje u kompatibilnu i komplementarnu mrežu. LAG-e treba da preuzmu vodeću ulogu u organizaciji ove koordinacije.

3 izrade zajedničku mapu putanja koje se mogu publikovati na obje strane granice i kao zajedničke publikacije.

Komentar i smjernica

Treba uspostaviti sistem pjesackih staza kako bi se udovoljilo potrebama širokog spektra korisnika, od porodičnih grupa koje žele manje izlete do ozbiljnih planinara koji traže velike udaljenosti i iskustvo u divljini. Sistem staza obje zemlje treba da bude osmišljen tako da je nezavisan (tj. da ne zavisi od graničnih prelaza), ali takođe treba da bude kompatibilan tako da kad se granični prelazi otvore, bude dostupna mreža novih staza.

Iz primjera Slovenije i Italije, sistemi za obilježavanje puteva ne moraju neophodno da budu identični (mogu postojati različite nacionalne norme), ali treba da budu kompatibilni i lako razumljivi.

Obilježavanje puteva bi trebalo da bude veoma redovno i jasno na popularnim i kraćim stazama. Za duže staze, takvo obilježavanje može biti napadno i preferira se niži nivo obilježavanja.

Komentar i smjernica

Ova mapa treba da bude izrađena na oba jezika i na engleskom (i drugom međunarodnom jeziku, ukoliko je to moguće). Treba da bude visokog kvaliteta i odgovarajuće razmjere i štampana na otpornom materijalu tako da je planinari mogu koristiti na terenu. Za duge staze, zahtijeva se dobar kvalitet topografske mape. U sve većem broju slučajeva, takve mape pružaju i GPS pozicije i koordinate.

Problem povezan sa obezbjeđivanjem mape staza je taj što ona može ohrabriti neiskusne planinare da se oprobaju na stazama koje su za njih preteške. Mapa treba da obuhvata pojedinosti iz kodeksa ponašanja posjetilaca (vidjeti član 2(7)), pojedinosti o težini i podobnosti svake staze i opšte savjete o bezbjednosti i sigurnosti. Kao što je ranije pomenuto, obilježavanje puta mora biti redovno i očigledno na kraćim popularnim stazama.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e treba da osiguraju djelotvornu saradnju na izradi mape.

4 ohrabre odgovorne vlasti u obje zemlje da omoguće svaku modifikaciju graničnih kontrola koja bi olakšala pogranična kretanja posjetilaca i njihovih lokalnih vodiča.

Komentar i smjernica

Pogranični turizam zahtijeva relativno lak pristup preko međunarodne granice između Crne Gore i Albanije. Treba istražiti spektar opcija kako bi se to omogućilo. One mogu da budu sljedeće:

- Sistem registracije planinara koji prelaze granicu, uključujući prenos pojedinosti o njihovim pasošima vlastima sa obje strane granice.
- Otvorena granica između (ali ne i izvan) zaštićenih oblasti koje su jedna do druge, sa graničnim prelazima na granicama zaštićenih oblasti. Takav aranžman je postignut na granici između Gruzije i Azerbejdžana.
- Zahtjev da se planinari koji prelaze granicu javljaju vlastima kada prelaze granicu.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e mogu da igraju važnu ulogu u razvoju zajedničkog prijedloga za granične prelaze.

5 ohrabre od strane domaćih vlasti, lokalnih preduzeća i pojedinaca razvoj niza infrastrukture osmišljenih u skladu sa visokim standardima životne sredine koji će olakšati razvoj turizma u pograničnoj oblasti. Takva infrastruktura može uključivati puteve, komunalnu infrastrukturu i pružanje smještaja i atrakcija za posjetioca.

Komentar i smjernica

Važno je zapamtiti da obezbjeđivanje mogućnosti za turiste u određenoj lokaciji ne garantuje i to da će turisti doći. Obezbjeđivanje osnovnih objekata i

infrastrukture je važno kako bi se ljudima omogućilo da imaju pristup oblasti bez pretjeranih poteškoća. Lokalne vlasti i privatni sektor treba da se ohrabruju da obezbijede najmanje osnovnu infrastrukturu za pristup oblasti; puteve u dobrom stanju, znakove, pružanje prevoznih usluga, snabdijevanje električnom energijom, kanalizacija i prerada otpada, snabdijevanje vodom itd...

U nekim selima, seljani su razvili 'pakete' za turiste koji predviđaju pješaćenje od sela do sela sa unaprijed rezervisanim smještajem u svakom selu i sa mogućnošću da se njihov prtljag prevozi od jednog do drugog panisona. Veoma često seljani koriste ili iznajmljuju svoju magarad ili konje da nose prtljag planinara.

Ipak je važno da infrastruktura nije pretjerana niti neodgovarajuća i da je dobro projektovana (vidjeti član 2(6) dolje u tekstu).

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e mogu zajedno raditi na osiguravanju kompatibilnosti i pogodnosti servisne infrastrukture.

6 osiguraju da projekti, izgradnja i lokacija infrastrukture budu u harmoniji sa lokalnim stilovima i tradicijama kao i sa životnom sredinom.

Komentar i smjernice

Jedinstvene atrakcije oblasti mogu biti brzo uništene građevinama i infrastrukturom koje su na neodgovarajući način projektovane, izgrađene i locirane. Tipični problemi uključuju:

- Nove zgrade koje nijesu dosljedne lokalnom dizajnu i stilovima.
- Korištenje građevinskog materijala koji nije tipičan ili tradicionalan za tu oblast.
- Lokacija građevina gdje one imaju veliki uticaj na krajolik (na primjer, građevine koje dominiraju pogledom smještene odmah pored prirodnih

ljepota, interesantnih mjesta ili istorijskih građevina).

- Izgradnja novih zgrada u slučajevima kada bi bilo moguće konvertovati postojeću građevinu (na primjer u informativni centar za posjetioce ili turiste).
- Izgradnja puteva. Lokalne zajednice obično vide izgradnju puteva kao prioritet; putevi omogućavaju poboljšani pristup tržištima i uslugama i olakšavaju pristup turistima u toj oblasti. Putevi također mogu da vode do zakrčenja u saobraćaju, zagađenja, gradnje kuća pored puta i negativnih uticaja na krajolik. Oni treba da se pažljivo planiraju i lociraju.
- Nedosljedni, neatraktivni i loše osmišljeni znakovi ili prekomjerna signalizacija mogu da zbune posjetioce i da ostave negativan estetski utisak.

LAG-e treba da rade sa vlastima koje su odgovorne za lokalno planiranje i urbanizaciju kako bi osigurale visoke standarde projektovanja i treba da ohrabruju sopstvene članove da grade na harmoničan način. To ne znači da ljudi ne treba da imaju moderne stambene objekte i pogodnosti; vrlo je moguće graditi u tradicionalnim stilovima i sa materijalom koji osigurava visok standard gradnje, izolacije i kvaliteta gradnje.

Neke zaštićene oblasti imaju izrađene priručnike sa smjernicama za projektovanje svih objekata, znakova i materijala kako bi se osigurala dosljedna i harmonična slika. LAG-e treba da rade sa vlastima koje su odgovorne za planiranje, infrastrukturu i urbanizaciju na izradi takvog priručnika.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e treba da saraduju na očuvanju krajolika i estetskih vrijednosti cijele pogranične oblasti, prepoznajući da će negativni uticaji na jednoj strani granice uticati na imidž cjelokupne oblasti. LAG-e treba da rade zajedno na projektu razvijanja jedinstvenog sistema znakova u pograničnoj oblasti.

7 izrade zajednički kodeks ponašanja za rekreativce u pograničnoj oblasti u vezi sa ponašanjem, bezbjednošću, pitanjima životne sredine i kulturne senzitivnosti.

Komentar i smjernice

Kodeksi ponašanja su važni i treba da budu u širokoj upotrebi u svim publikacijama, vodičima za staze, na znakovima itd. Moderni pristup je da se izradi kodeks ponašanja koji uključuje brojne pozitivne poruke kojima se ohrabruje korektno ponašanje, a ne da prikazuju samo listu zabranjenih aktivnosti. Kodeksi ponašanja treba, ukoliko je to potrebno, da također obuhvataju i elemente koji se tiču kulturne senzitivnosti kao i senzitivnosti sa aspekta životne sredine.

Posebne mjere pogranične saradnje

Izrada opšteg kodeksa ponašanja (sa nekim nacionalnim varijacijama, po potrebi) bi bila dobra tema za zajedničku radionicu dvije LAG-e.

ČLAN 3. PRUŽANJE VISOKOKVALITETNIH TURISTIČKIH USLUGA

Strane su saglasne da:

1 teže pružanju visokog nivoa usluga posjetiocima koje su u skladu sa pravnim normama i zahtjevima na polju turizma i rekreacije, pritom održavajući lokalni karakter i dugotrajnu tradiciju gostoljubivosti i prijateljstva prema posjetiocima.

2 obuče lokalne pružaoce usluga da razviju i ispunjavaju tražene standarde usluga.

Komentar i smjernica

Nacionalne turističke vlasti obično imaju skup pravnih normi i standarda koji se zahtijevaju od smještaja za posjetioce (hoteli, pansioni i moguće kampovi), restorana i kafea itd. Lokalna preduzeća i pojedinci ne mogu biti svjesni tih normi i izazov može biti to kako im omogućiti da postignu nacionalne standarde i standarde koje očekuju inostrani turisti.

LAG-e bi mogle da igraju važnu ulogu u publikaciji i promociji zahtijevanih standarda, obuci pružalaca usluga na postizanju standarda i mobilisanju sredstava kako bi im se omogućilo da dostignu standarde. Korištenje malih grantova ili mikro kredita može biti naročito djelotvorno za takvu vrstu rada.

Posebne mjere pogranične saradnje

Moguće je da se zahtijevani standardi mogu razlikovati na obje strane granice i da dvije LAG-e mogu

željeti da razviju sopstvene standarde koji se mogu primjenjivati na čitavu pograničnu oblast. To bi moglo biti predmet zajedničke radionice ili radne grupe.

3 teže pravednoj raspodjeli koristi od turizma i rekreacije između zajednica. Tom raspodjelom se uzima u obzir pružanje smještaja i hrane, turističkih usluga i upotreba lokalnih proizvoda.

Komentar i smjernica

Jedan od rizika razvoja ekoturizma na nivou zajednice je 'curenje'. Curenje je dio prihoda zarađenog na lokalnom nivou od turizma koji ne ostaje u oblasti. Na primjer, curenje se dešava kada vlasnik hotela kupuje sve svoje zalihe iz udaljenog grada ili upošljava osoblje koje nije iz lokalne zajednice ili troši prihod od poslovanja izvan oblasti. Curenje ima tendenciju rasta kada spoljni interesenti posjeduju preduzeće. Ne vodeći brigu, jednom kada oblast postane popularna atrakcija, strana preduzeća mogu vidjeti dobru poslovnu priliku, takmičeći se sa lokalnim preduzećima i čak istiskujući ih iz posla. Strani investitori ne moraju biti loši, oni mogu dovesti investicije i radna mjesta u oblast, ali njihova aktivnost treba da bude osmišljena tako da se minimiziraju gubici.

Takođe postoji rizik da će uprave zaštićenih oblasti razviti sopstvena turistička preduzeća, koja se mogu koristiti skrivenim subvencijama, što bi im omogućilo nefer tamičenje sa lokalnim preduzećima. Na primjer, uprava zaštićene oblasti može da pribavi međunarodni grant za izgradnju smještaja za posjetioce koji bi bio takmac lokalnim vlasnicima pansiona.

LAG-e mogu da imaju važnu ulogu u zaštiti lokalnih preduzeća i ohrabivanju vanjskih investitora da se minimizira curenje. Oni mogu biti uključeni u:

- traženje i mobilisanje podrške za lokalna preduzeća, na primjer kroz savjete za razvoj biznisa ili mikro zajmove.
- Lobiranje kod stranih preduzeća za zapošljavanje lokalnog stanovništva i da se robe, usluge i zalihe dobavljaju na lokalnom nivou.
- Rad sa vlastima lokalnih uprava i upravama zaštićenih oblasti kako bi se osigurala ekskluzivna prava za lokalne sertifikovane turističke i planinske vodiče.
- Rad sa vlastima lokalnih uprava kako bi se osigurala zaštita lokalnih biznisa, naročito malih preduzeća.
- Rad sa upravama zaštićenih oblasti kako bi se osigurala saradnja u turističkim preduzećima i prepoznavanje da koristi od turizma treba dijeliti sa lokalnim zajednicama.

Posebne mjere pogranične saradnje

Dvije LAG-e treba da djeluju kao instrument razmjene informacija i dijeljenja iskustava u osiguravanju dijeljenja koristi i fer tretmana lokalnih malih biznisa.

4 omoguće posjetiocima korisne, sveobuhvatne, zanimljive i pouzdane informacije o tradicijama, običajima, kulturi, istoriji i prirodi pogranične oblasti i standardima ponašanja koji se očekuju od posjetilaca.

Komentar i smjernica

Posjetioци zahtijevaju pouzdane i dobro prezentovane informacije. LAG treba da osiguraju da svi pružaoci usluga pružaju takve informacije. Aktivnosti mogu da uključuju sljedeće:

- Osiguravanje da hoteli, vodiči i tur operatori imaju dostavu brošura, letaka i mapa.
- Priprema 'pretraživača' za hotele i pansionere. Registratori koji mogu biti ispunjeni informacijama o oblasti, lecima, mapama itd.
- Obuka pružalaca usluga da daju osnovne infor-

macije u vezi sa oblasti.

- Upotreba znakova i tumačenje u popularnim oblastima.
- Uspostavljanje informativnih punktova za posjetioce.

Posebne mjere pogranične saradnje

Za pograničnu oblast, biće važno da LAG-e razmjenjuju informacije a za pružaoce usluga da budu u mogućnosti da pružaju informacije u vezi sa obje strane granice. LAG-e bi mogle da rade na obezbjeđivanju dostupnosti, tačnosti, dosljednosti i kompatibilnosti informacija.

LAG-e bi takođe mogle da sarađuju na obezbjeđivanju prevoda informativnih materijala druge strane.

5 ohrabre i pomažu u slučajevima kada je to moguće, lokalnu proizvodnju tradicionalne hrane i zanate. Motiviraju pružaoce usluga da dobavljaju i snabdijevaju tim lokalnim proizvodima kako bi unaprijedili vrednovanje oblasti, održali lokalne tradicije i pomogli održivost lokalnih ekonomija.

Komentar u smjernica

Dio ekoturističkog iskustva treba da bude i taj da posjetioци probaju lokalne proizvode. Ovim se daje podrška lokalnoj privredi i smanjuju troškovi uticaja na životnu sredinu usljed transporta roba na veliku daljinu. Lokalne proizvođače treba ohrabrivati i podržavati da dostignu tražene standarde kvaliteta a lokalne pružaoce usluga treba veoma ohrabrivati da služe samo lokalne proizvode, koliko je to moguće. To može biti nešto skuplje za posjetioce, ali će većina to rado prihvatiti. Zajednice širom svijeta nude na primjer: voćne sokove, biljne čajeve, med, lokalno sezonsko voće i povrće, sušeno voće, džemove i kompotne, vino i druga alkoholna pića, mlijeko, sir, jogurt i ostale mliječne proizvode, meso i ribu.

Slično tome, posjetioци će prije preferirati dobre kvalitete lokalne zanatske proizvode, koji se nude po raznim cijenama. Radnje treba ohrabrivati da ih nabavljaju i da podržavaju lokalnu privredu, prije nego da se kupuju suveniri iz masovne proizvodnje, čak i ukoliko su jeftiniji. U mnogim zemljama, lokalni preduzetnici ili NVOi su ustanovili 'otvorene radionice' u kojima posjetioци mogu da gledaju kako lokalne zanatlije rade i da kupe njihove proizvode.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e bi mogle ohrabriti dijeljenje iskustava i ideja na promociji lokalnih proizvoda, ali bi bolje bilo ne imati zajedničke proizvode, već se fokusirati na tradicionalne proizvode iz svake zemlje u odnosnoj zemlji.

Mogu postojati ograničenja na kretanje mesa, meda i poljoprivrednih proizvoda preko međunarodnih granica. To treba provjeriti.

6 ustanove zajedničke standarde za obuku vodiča i ostalih pružalaca usluga u pograničnoj oblasti.

Komentar i smjernice

Lokalni vodiči treba da se obuče da usmjeravaju i prate planinare u udaljenije planinske oblasti. Obuka treba da obuhvata poznavanje oblasti, čitanje mape i navigaciju, bezbjednost i sigurnost i komunikacione vještine (uključujući i jezičke vještine ukoliko je moguće).

LAG-e mogu organizovati i program obuke i koordinirati sistemom registracije i sertifikacije vodiča.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e treba da udruženo rade kako bi razvile zajednički program i standarde za sertifikaciju.

7 saraduju kako bi obezbijedili visok standard bezbjednosti i sigurnosti posjetilaca i da bi implementirali odgovarajuće i opšte razumljive procedure i mjere reagovanja na nezgode i hitne slučajeve.

Komentar i smjernica

Bezbjednost i sigurnost posjetilaca se često previde u razvoju planinskog turizma ali je važna. Moguće je da inostrani posjetioци očekuju veći stepen pažnje u pogledu bezbjednosti i sigurnosti nego što je lokalno stanovništvo naviklo. Posjetioци treba da u velikoj mjeri imaju odgovornost za sopstvene postupke, ali zajednice treba da preduzmu sljedeće korake:

- identifikovati koji rizici postoje za posjetioce svih tipova.
- identifikovati što se može učiniti da se ti rizici minimiziraju.
- osigurati svijest posjetilaca o najozbiljnijim rizicima i mjerama koje oni kao pojedinci treba da preduzmu da ih minimiziraju.
- osigurati da su lokalni zainteresovani akteri svjesni rizika, preduzeti korake da se oni minimiziraju i da su pripremljeni da se nose sa hitnim situacijama.

Neophodne mjere mogu uključivati:

- uspostavljanje jednostavnog sistema registracije planinara u oblasti tako se može znati ukoliko ne dođu do svoje destinacije u očekivano vrijeme. To se može uraditi preko pružalaca smještaja ili centara za posjetioce ili kancelarija zaštićenih oblasti.
- obuka planinskih vodiča i pružalaca usluga za prvu pomoć i tehnike reagovanja u hitnim situacijama i obezbjeđivanje opreme za pružanje prve pomoći.

- osiguravanje da su smještaj i infrastruktura za posjetioce sigurni, da su minimizirani rizici od požara i da je oprema za reagovanje u hitnim situacijama dostupna.
- Formiranje dobrovoljne gorske službe spasa.
- Diskutovanje o procedurama u hitnim slučajevima sa bolnicama, graničnim čuvarima, vatrogasnom službom itd.
- Identifikovanje izvora pomoći za hitnu evakuaciju povrijeđenih (helikopterske kompanije, vojska, itd).
- Osiguravanje da svi pružaoci usluga imaju hitne brojeve telefona i podatke o traženju pomoći u slučaju potrebe.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e mogu da rade zajedno kao bi razvile zajedničke standarde i procedure bezbjednosti i sigurnosti. Takođe se može javiti potreba da se identifikuju procedure i protokoli za pograničnu evakuaciju povrijeđenih (može biti da je lakše pristupiti povrijeđenom sa druge strane granice).

8 učestvuju u fer, ravnopravnoj i kooperativnoj utakmici pružalaca usluge u okviru i između zemalja, prepoznajući da je zajednički interes jednako važan kao i pojedinačni interes.

9 saraduju da bi osigurali da prihod od usluga koje su pružene u jednoj zajednici ostane u toj zajednici. Ključni element fer, ravnopravne i kooperativne saradnje je taj da pružaoci usluga sa jedne strane granice prodaju usluge na drugoj strani granice preko lokalnih dobavljača.

Komentar i smjernica (vidjeti takođe član 3(3))

Konkurencija je dio biznisa, ali nefer konkurencija bi podrivala principe saradnje. Veoma mali biznisi koje su osnovali lokalni ljudi su naročito podložni tome da ih preteknu veća preduzeća sa više investicija i boljim marketingom. LAG-e treba da teže ohrabrivaju diversifikovane turističke privrede koja pruža šanse za specijalizovane biznise svih veličina, ali potrebna je posebna pažnja da se zaštite mali, lokalni specijalizovani biznisi. Prigodne mjere mogu uključivati:

- Aktivnu promociju i marketing lokalnih biznisa od strane lokalnih vlasti i zaštićenih oblasti.
- Održavanje posebnih pijaca i sajмова za lokalne proizvođače.
- Omogućavanje kooperativnog marketinga malih preduzeća. Ovo uključuje grupe kompatibilnih preduzeća koja dijele cijenu zajedničkog oglašavanja i promocije.
- Korištenje brenda i loga pogranične oblasti kao oznake kvaliteta dodijeljene lokalnom eko preduzeću.
- Poreske olakšice za mala lokalna eko preduzeća.
- Nedoovoljavanje registracije neproporcionalno velikih preduzeća što bi moglo dovesti do nefer konkurencije.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e mogu da razmjenjuju informacije i ideje o pristupima za uspostavljanje fer konkurencije.

Može postojati zabrinutost da dobro organizovan i dobro povezan operater sa jedne strane granice može početi da reklamira i da profitira od usluga koje pruža na drugoj strani. To može dovesti do tenzija među zajednicima i pružaocima usluga. LAG-e treba da ustanove princip da pogranični operatori kupuju usluge na onoj strani granice gdje se one pružaju i da treba da se saglase oko vodiča koji vode grupe preko granice.

Foto: © Ervin Kalač

ČLAN 4. MARKETING I PROMOCIJA

Strane su saglasne da:

1 rade zajedno kako bi razvile i sporazumjele se o zajedničkom brendu i imidžu pogranične oblasti koji će se koristiti (pored lokalnih i nacionalnih brendova, ukoliko se to zahtijeva) u lokalnom, nacionalnom i međunarodnom turističkom marketingu pogranične oblasti.

Komentar i smjernice

Brendiranje i stvaranje imidža je važan dio marketinga ruralne oblasti za turizam i ohrabivanje lokalnih preduzeća. Zajednički brend oblasti može imati širok spektar koristi:

- Kreiranje atraktivnog imidža oblasti i njenih jedinstvenih vrijednosti.
- Podrška dosljednom marketingu oblasti.
- Kreiranje 'oznake kvaliteta' za posjetioce i marketinškog instrumenta za lokalna preduzeća kroz upotrebu brenda da bi se garantovao odobren proizvod i usluge visokog kvaliteta i domaćeg porijekla.

Posebne mjere pogranične saradnje

Razvijanje zajedničkog brenda i imidža se vidi kao jedan od najboljih načina da se osiguraju pogranično razumijevanje i saradnja. Dvije LAG-e treba da održe zajednički set radionica i konsultacija, ili možda takmičenje kako bi se razvio zajednički brend, logo i imidž. Oni treba da se dogovore da koriste brend, logo i imidž u svim svojim marketinškim i promotivnim materijalima i da ohrabruju druge zainteresovane aktere da ih koriste, takođe.

LAG-e treba da rade zajedno kako bi uspostavile zajedničke standarde kako bi se omogućilo lokalnim biznisima da koriste logo pogranične oblasti.

2 vode zajedničke kampanje i aktivnosti za marketing pogranične oblasti.

3 rade zajedno i sa nacionalnim turističkim vlastima, agencijama, tur operatorima i upravama zaštićenih oblasti kako bi reklamirali i promovisali turističke mogućnosti u pograničnoj oblasti.

4 postavili zajednički web-sajt i/ili Facebook stranu za pograničnu oblast.

5 obezbijedili da se zajedničke publikacije i marketinški materijali objavljuju na oba nacionalna jezika, na engleskom, i ako je moguće, na ostalim međunarodnim jezicima.

Komentar i smjernica

Marketing će biti od ključne važnosti kako bi se privukli posjetioći. U Evropi ima mnogo planinskih oblasti koje bi inostrani turisti mogli da izaberu; marketing ove oblasti mora da naglasi jedinstvene kvalitete i da bude osmišljen tako da dopre do ciljne publike.

LAG-e treba da igraju niz važnih uloga u tome, uključujući identifikaciju jedinstvenih vrijednosti oblasti, izradom publikacija i promotivnog materijala i korištenjem medija kako bi se reklamirala i promovisla oblast.

Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e mogu organizovati zajedničku radionicu kako bi dogovorile jedinstvene kvalitete oblasti i glavne marketinške strategije koje će koristiti. One mogu da razmjenjuju informacije kako bi osigurale da je nacionalni marketing obje zemlje kompatibilan i komplementaran. One takođe treba da osiguraju da su materijali ispravno prevedeni na oba nacionalna jezika,

na engleski i ako je moguće na druge međunarodne jezike.

Izrada zajedničkog web sajta može biti komplikovana u pogledu jezika i saopštavanja informacija. Moguće bi bilo razviti zajednički portal koji omogućava pristup na dva nacionalna sajta. Sajtovi moraju takođe biti dostupni na engleskom najmanje i po mogućnosti na drugim međunarodnim jezicima. Facebook se sve više koristi u svrhe marketinga i često je brži, jednostavniji i jeftiniji za pokretanje i održavanje u odnosu na web-sajt.

Foto: © IUCN/Tomasz Pezold

ČLAN 5. KOMUNIKACIJA, SARADNJA I FINANSIRANJE

Strane su saglasne da:

1 uspostave komitet za pograničnu saradnju i da se sastaju najmanje dva puta godišnje naizmjenično u odnosnim zemljama.

2 obezbijede kontinuiranu i otvorenu razmjenu informacija od zajedničkog interesa između dvije Strane.

Komentar i smjernice/ Posebne mjere pogranične saradnje

LAG-e treba da uspostave zajednički komitet sa sledećim zajedničkim funkcijama:

- Za planiranje i koordinaciju aktivnosti za sprovođenje MoR-a.
- Da traže finansiranje i podršku.
- Da razmjenjuju informacije i iskustva.
- Da diskutuju o zajedničkim pitanjima, rješavaju probleme i identifikuju i na najbolji način koriste mogućnosti.
- Da provjeravaju napredak u sprovođenju MoR-a.

Predlaže se da se taj Komitet sastaje dva puta godišnje; redovni sastanci bi bili idealni ali logistička i pitanja sredstava to sprečavaju. Komitet treba da ima jednaku zastupljenost iz obje LAG-e i da se sastaje u odnosnim zemljama naizmjenično, pri čemu će sastancima predsjedavati član iz zemlje domaćina. Inicijalni sastanak i radionica treba da se održe kako bi se dogovorilo članstvo i detaljni projektni zadatak Komiteta.

Komentar i smjernice/Posebne mjere pogranične saradnje

Uz komitet, mora postojati i mehanizam kojim bi se osigurala redovna razmjena informacija i zajednički rad LAG-a na zajedničkim programima u vezi sa MoR-om. To će zahtijevati da dvije LAG-e pribave odgovarajuće objekte za komunikaciju, a idealno bi bilo u vidu kompjutera i internet veza kako bi se omogućila jeftina konverzacija i konferencije preko Skype-a. LAG-e treba da traže podršku od donatora za ovo, koja bi mogla biti ustanovljena kao resurs zajednice sa obje strane granice.

Na sastancima komiteta za saradnju treba da se identifikuju zajednički programi aktivnosti i odgovorna lica u svakoj LAG-i koja mogu onda zajedno da rade na sprovođenju programa.

3 primjenjuju transparentnost i otvorenost u svojim aktivnostima i ohrabruju i omogućavaju uključivanje dodatnih zainteresovanih strana i grupa zainteresovanih strana, kad god je to relevantno.

Treba zapamtiti da LAG-e ne mogu da predstavljaju sve zainteresovane strane. Oni treba, ukoliko se to zahtijeva, da prošire svoje članstvo, da identifikuju i uključe druge zainteresovane strane i da osiguraju da su mogućnosti dostupne svima relevantnim lokalnim zainteresovanim stranama (a ne samo članovima LAG-e).

4 poboljšaju komunikaciju između zajednica ohrabrivanjem pojedinaca da uče jezik druge strane i omogućavanjem redovnih razmjena između zajednica.

Komentar i smjernica/ Posebne mjere pogranične saradnje

Jezik je značajna barijera zajedničkom radu. Bilingvalni/multilingvalni pojedinci u obje zajednice treba da budu identifikovani i idealno bi bilo uključiti ih u pomaganje kod komuniciranja. Predlozi za finansiranje treba da uključe budžet za korištenje prevodilaca i prevoda ishoda projekta.

Kao što je ranije pomenuto, dvije LAG-e bi mogle da pomognu jedna drugoj da obezbijede dobar prevod materijala koji je pripremljen za turiste.

Pružaoци usluga i vodiči mogu željeti da nauče druge jezike kako bi im to pomoglo da komuniciraju sa turistima. LAG-e mogu pomoći da se organizuju kursevi engleskog ili čak potražiti inostranog volontera koji bi podučavao engleski (ili druge željene jezike).

5 identifikuju i mobilišu sredstva i izvore podrške na nacionalnom nivou kako bi se omogućilo sprovođenje aktivnosti koje su precizirane u MoR-u.

6 saraduju kako bi razvile i aplicirale za zajedničke projekte i grantove u cilju unapređenja rada Strana u vezi sa ovim MoR-om.

Komentar i smjernica

LAG-e treba da sastave listu osnovnih sredstava neophodnih za operacionalizaciju MoR-a i treba da fokusiraju svoje aktivnosti prikupljanja sredstava kako bi ovo podržali. Mnoge stavke ovog MoR-a zahtijevaju dodatne investicije i treba da se razviju u projektne predloge za prezentaciju lokalnim izvorima finansiranja, nacionalnim vlastima i inostranim donatorima. Obuka za pisanje predloga i upravljanje projektom će možda biti potrebna.

Posebne mjere pogranične saradnje

Trebalo bi povesti računa da se osigura da je raspodjela zajedničkih projekata odrađena korektno između dvije LAG-e. Bilo bi loše ukoliko bi većina resursa bila upućena jednoj ili drugoj LAG-i, ostavljajući onu drugu sa manjkom sredstava. Postizanje savršene ravnoteže bi bilo nemoguće, ali predlozi bi trebalo da važe za zajedničke projekte kad god je to moguće, sa fer ravnotežom investicija i aktivnosti.

ČLAN 6. AMANDMANI, TUMAČENJE, PRODUŽENJE I PRESTANAK VAŽENJA

1. Ovaj MoR stupa na snagu na datum zaključivanja u zaglavlju ovog MoR-a i ostaje na snazi u periodu od pet godina. Svaka Strana može da predloži amandmane bilo kada; amandmani će se usvojiti ukoliko se obje Strane saglase o istima pismenim putem.
2. Svaki spor između Strana u vezi sa tumačenjem ili primjenom ovog MoR-a se rješava prijateljski, konsultacijama ili pregovorima u duhu saradnje.
3. Ovaj MoR se može otkazati zajedničkim dogovorom Strana, u pismenom obliku, sa potpisom obje Strane.
4. Svaka strana može da se povuče iz MoR-a, ukoliko u pismenom obliku o tome obavijesti drugu stranu tri mjeseca unaprijed.
5. Ovaj MoR je neisključiv i ne ograničava aktivnosti ni jedne Strane izvan ovog zajedničkog programa saradnje, kada one nemaju negativan uticaj na uslove ovog MoR-a.
6. Saradnja prema ovom MoR-u podliježe raspoloživosti sredstava i osoblja obje Strane, i zakonima i propisima obje zemlje. O prirodi i obimu finansiranja za svaki zajednički projekat i aktivnost, Strane odlučuju prije otpočinjanja istog.

Foto: © IUCN/Tomasz Pezold

Korisne reference

Braack, L., Sandwith, T., Peddle, D and Thomas Petermann (2006). *Security Considerations in the Planning and Management of Transboundary Conservation Areas*. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge.

Denman, R (2001) *Guidelines for community-based ecotourism development*. WWF International, Gland, Switzerland

Eagles, Paul F.J., McCool, Stephen F. and Haynes, Christopher D.A. (2002). *Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for Planning and Management*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

Hamilton, Lawrence and McMillan, Linda(eds) (2004). *Guidelines for Planning and Managing Mountain Protected Areas*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

IUCN (2006) *The green belt of Europe: from vision to reality*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

Sandwith, T., Shine, C., Hamilton, L. and Sheppard, D. (2001). *Transboundary Protected Areas for Peace and Co-operation*. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

UNESCO (n.d) *Recommendations for the Establishment and Functioning of Transboundary Biosphere Reserves*. UNESCO, Paris.

Vasilijevic, M. and Pezold, T. (eds.). (2011). *Crossing Borders for Nature. European Examples of Transboundary Conservation*. IUCN Programme Office for South-Eastern Europe, Gland, Switzerland and Belgrade, Serbia.

World Bank (n.d) *Transboundary reserves: World Bank Implementation of the Ecosystem Approach*. World Bank, Washington DC.

IUCN. *World Commission on Protected Areas Transboundary Website*. www.tbpa.net

MINISTRY FOR FOREIGN
AFFAIRS OF FINLAND